

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור
היכל
תשיעי
שער
שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנתם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

כ"ד טבת

(חלק טז)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2023
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

כ"ד טבת *

חסד של אמת כי אין אמת אלא תורה⁵ ואמת⁶ אמר אל יברא (שכולו מלא שקרים) כו' וחסד אמר יברא שכולו מלא חסדים⁷ ותשלך אמת ארצה ועולם בחסד שאינו של אמת יבנה, ובדורות הראשונים שעיקר העבודה הי' התורה⁸ הי' רוב החסד נכלל באמת דהיינו בגדול המעשה דכופין וממשכנין כו' ע"פ תוקף תורת אמת האמוראים. משא"כ בעקבות משיחא שנפלה סוכת דוד הנופלת עד עפר בבחי' עשי' והעבודה העקרית בבחי' עקביים לבד⁹ בלי תורת אמת משניות וברייתות שהן גדפין וירכיזין אזי רוב החסד ככולו הוא שלא ע"פ תורת אמת בגדול המעשה כי אם בהתקרב הדעת העושה ורצונו הטוב הרחוק באמת כאשר הוא סוף מעשה במח' תחלה. (ונעוץ תחלתן בסופן) וגם אם אין רק דרך אחת והיא שפלה אזי לנחמו¹⁰ לקבל באהבה או לעורר ולפשפש במעשיו ולשוב עד הוי' בצר לו וירווח לו.

תוכן ב' התורות הוא – מעלת העשירי (גשמייתות):

אגרת, "איהו וחיהו חד" עוסקת ב,גודל מעלת המצות מעשיות אשר הן תכלית ירידת הנשמות לעוה"ז

(5) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח.

(6) ב"ר פ"ח, ה.

(7) במאה שערים: מלא שקרים וחסדים.

(8) ראה גם אגה"ק סי' ט.

(9) במאה שערים: לנחמו לעורר ולפשפש

במעשיו לנחמו לקבל באהבה ולשוב.

א. ישנם ב' עניני תורה (שהגיעו לידינו) שידוע לנו שכתב רבינו הזקן קרוב לזמן הסתלקותו:

(א) אגרת הקודש ד"ה "איהו וחיהו חד"¹,

(ב) רשימת, נפש השפלה². וזה לשונה³:

נפש השפלה באמת לאמתו בשרשה עבודתה היא תורה גשמי' בין לה ובין (להבין) לאחרים ובין גמ"ח גשמיים ע"י קירוב הדעת ועצות מרחוק בכל עניני ב"ב אף כי רובם ככולם הם דברי שקר אי אפשר בענין⁴ אחר שיעשו

(* יום הסתלקות אדמו"ר הזקן (כשנת תקע"ג) – במוצ"ק פ' שמות (בבקביעות שנה זו (תש"מ)). – ברשימת אדמו"ר הצ"צ (נדפסה בהקדמת מענה לשון, הוצאת "קהת") "כחצות שעה י"א".

– שייכות היום (בשבוע ובחודש), החודש והשנה להסתלקות – ראה אגרות לוי יצחק (ע' רמט ואילך) – ע"ד הקבלה – בארוכה.

וכן דריש שם (וראה ג"כ שם עמוד ריח ואילך. ס"ע שלג) בשמא: שניאור, זלמן.

(1) אגה"ק סי' כ – שכתבה אדמו"ר הזקן, "בימים שלפני הסתלקותו בכפר פיינענא" (דרמ"צ קע, א).

(2) נדפסה במאה שערים ה, סע"א ואילך. לקוטי דבורים ח"ד (תקצו, א). אג"ק אדה"ז ח"א (ע' קנא"ב) – ובספר שבחי הרב כותב, כי כתב זה, "אחר הבדלה איזה רגעים אחדים קודם אשר מסר נפשו בטהרה לחי העולמים".

(3) כנדפס בלקו"ד שם. המוקף בחצאי עיגול אינו בס' מאה שערים.

(4) במאה שערים: א"א שיעשו בענין.

אצל הצדיק, היסוד והתוכן של עניני גשמיות הוא רק מה שעל ידם הוא ממלא את עניני הנשמה; וכן הוא במשך כל חייו בעלמא דין, על אחת כמה וכמה קרוב לזמן ההסתלקות, בשעה שאין לגשמיות מצד עצמה שום תפיסת מקום לגבי הצדיק.¹⁵

ואילו כאן תובע רבינו הזקן דוקא בסמיכות לזמן הסתלקותו, שיש לעסוק ב„גמ"ח גשמיים" מתוך התעסקות ושימת לב ל„עניני בני ביתו" (לא כפי שהם נעשים רק במטרה למלא ענין של „תורת אמות", אלא) כפשוטם, עצה גשמית לשם הענין הגשמי לבדו (שמחמת כן נראים ענינים אלו כ„דברי שקר")¹⁶?

ג. ויובן זה בהקדים תוספת ביאור בענין הנ"ל ש„חיי הצדיק אינם חיים בשרים כ"א חיים רוחניים שהם אמונה ויראה ואהבה" – דלכאורה אינו מובן: הלא העבודה דמעשה המצוות יכולה להתקיים רק ע"י הגוף ובדברים גשמיים, ואדרבה – „לא המדרש עיקר אלא המעשה"¹⁷; וא"כ כיצד זה נאמר שחיי הצדיק הם „חיים רוחניים שהם אמונה ויראה ואהבה"?

15) להעיר ממה שאמר אדה"ז קודם הסתלקותו שאינו רואה הקורה כ"א הכח האלקי שמחיהו (בית רבי ח"א פכ"ב).

16) ובפרט ע"פ האריכות באגה"ק סכ"ב שהשואלים, בעצה גשמיות כדת מה לעשות בעניני העולם הגשמי" הוא „מרוב אהבתם לחיי הגוף", ועליהם „לשוב אליו ברוח נמוכה והכנעת הגוף".

ולהעיר ממה שמוסיף שם, שגם כש„אהבתם לחיי הגוף (היא) לש"ש לעבוד בו ה' כו" – אין צ"ל „חרה להם בצער הגוף".

17) אבות פ"א מ"ז.

הגשמי"¹⁰, שכן „נעוץ תחלתן בסופן": דוקא ב„סופן" – העשי, עולם הזה הגשמי, ישנו „תחלתן" – כח האיך סוף ד„מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה" [ועד"ז הוא בעולם הזה גופא (כהמשך באגה"ק שם), שדוקא ביסוד הכי תחתון – העפר, קיים כח הצמיחה „מעין בחי א"ס"];¹¹

ותוכן הרשימה „נפש השפלה" הוא, שיש לעסוק ב„גמ"ח גשמיים", ואשר עבודה זו דוקא היא „סוף מעשה (שעלה) במחשבה תחלה"¹¹.

כיון שרבינו הזקן כתב ב' תורות אלו סמוך להסתלקותו, מובן שתוכן מביע ומבטא את תורתו ועבודתו¹² באותה שעה (בעת ההכנה להסתלקותו מעלמא דין). וצריך להבין: מהי השייכות דמעלת העשי לענין ההסתלקות? דלכאורה, אדרבה: הסתלקות ענינה סילוק ועלי מעניני עולם הזה הגשמיים¹³!

ב. יתר על כן דורש ביאור: בתוכן רשימת „נפש השפלה" מסביר רבינו הזקן, כאמור, שיש לעסוק ב„גמ"ח גשמיים" אשר „רובם ככולם הם דברי שקר". ותמוה: הלא חיי הצדיק אינם „חיים בשרים כי אם חיים רוחניים"¹⁴.

10) לשון האגרת בסופה.

11) בדוגמת הנ"ל במעלת עשי גשמית בכלל מצד זה דנעוץ תחלתן בסופן.

12) כי בטח לא כתב זה רק בשביל אחרים, כ"א גם) בנוגע לעבודת עצמו. ע"ד לשון הידוע (כפ"נ דנשיא חב"ד בנוגע למאמריו דא"ח) „הי רצון שיפעלו הדברים בי ובהשומעים".

13) וכסיום לשון האגה"ק סי' כ – „כמ"ש היום לעשותם ויפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חיי עוה"ב".

14) אגה"ק ביאור לסי' ז"ך.

ועד אשר הכלי (שקיומו מוכרח) מתבטל וחדל להיות מציאות לעצמו.²³

ד. ועל כך מוסיף באגרת „איהו וחיהי חד“, שבמצוות מעשיות ישנו עוד ענין נעלה יותר, אשר „גודל מעלת המצוות מעשיות“ הוא מצד זה שכח האיין-סוף נמצא בגשמיות דוקא²⁴:

ענין זה אינו מצד מה שהדבר הגשמי שבו נעשית המצוה (וכן גוף האדם) נעשה כלי לרוחניות ו„השראת השכינה“, אלא אדרבה: הביאור באגרת הוא, שדוקא היש הנברא, שהרגש מציאותו העצמית הוא בתכלית, עד שמרגיש כאילו ח"ו „אין שום עילה וסיבה אחרת קודמת“ אליו – הנה הוא דוקא קשור עם „מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה שמציאותו מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו“.

והיינו, שאמיתית העילוי דמצוות מעשיות הוא מצד הגשם גופא; ומזה יוצא בעבודת האדם, שאפילו כשאדם מישראל נמצא במצב שאינו מרגיש שום הרגש רוחני בקיום המצוות, ואינו מרגיש שע"י קיום המצוה נעשה דבוק לה, ועד שקיום המצוות שלו הוא עשי' גשמית גרידא – הנה גם אז, בעשי' פשוטה זו דוקא מתאחד עם „מהותו ועצמותו של המאציל“.

ה. עפ"י יבואר גם תוכן רשימת „נפש השפלה“, שבה נאמר שיש לעסוק ב„גמ"ח גשמיים . . אף כי רובם ככולם

והביאור בזה: אצל הצדיק, העבודה דמעשה המצוות אינה דבר נפרד מעבודתו הרוחנית – „אמונה ויראה ואהבה“. קיום מצוות עשה הוא אצלו תוצאה מאהבת ה'¹⁸, וקיום מצוות לא תעשה – תוצאה וסיום של יראת ה'¹⁸, וכל זה מיוסד על אמונת ה'¹⁹.

ומה שהמעשה הוא העיקר – הרי זה משום שהמעשה מבטא בגילוי את עבודתו הרוחנית:

כיון שהצדיק „אוהב את שם ה' וחפץ לדבקה בו באמת ואי אפשר לדבקה בו באמת כי אם בקיום רמ"ח פקודין שהם רמ"ח איברין דמלכא"²⁰ – וכפי שרבינו הזקן מבאר²¹, שהדביקות בה' ע"י קיום התורה והמצוות (שהן רצונו ית') היא ענין של „השראת השכינה“, הנעלה באין ערוך מן הדביקות שמצד הרגש האהבה של האדם (נברא) – לכן הנה אהבתו לה' דורשת שיעסוק בקיום התורה והמצוות;

ולפיכך, גם עבודתו ב„מצוות מעשיות הנעשות ע"י הגוף ממש"²¹ – להשלים הכוונה העליונה ד„נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים"²² – היא באופן שממשיך „אור והארת השכינה גם על גופו"²¹, שעושה את גופו כלי אל (רוחניות), „אור והארת השכינה“.

(18) ראה תניא פ"ד. חינוך קטן בתחלתו.

ובכ"מ.

(19) ראה מכות בסופה. חדא"ג מהרש"א שם.

תניא פל"ג.

(20) תניא פ"ד.

(21) תניא פל"ה.

(22) תניא פל"ו ואילך.

(23) וכידוע הפס"ד ד(באין שיעור בדבר

הנמצא בהכלי) אין הוצאת הכלי הוצאה (שבת צג, סע"ב).

(24) להעיר גם מתו"א ד"ה יביאו לבוש

מלכות (צ, א ואילך).

האמת דעצמותו ית'²⁷.

ולכן, אפילו „עניני ב"ב" של האדם, שרצונו בהם הוא מצד ה„גשמיות" שבהם (ולכן נראים הם כ„דברי שקר" שאין להם שום שייכות ל„אמת ה") – הנה גם גשמיות זו קשורה עם „אמתת המצאו"; ודבר זה ניכר בכך, שאף שהאדם חש רק את הגשמיות שבעניני עולם הזה שלו, הרי הוא משתמש בהם בפועל לעניני טוב וקדושה²⁸.

ומזה באה הוראת רבינו הזקן בנוגע לפועל, שיש לעסוק ב„גמ"ח גשמיים" ולתת „עצות מרחוק בכל עניני בני ביתו" – מבלי לדקדק ב„כוונות" הזולת – מפני שגם גשמיות זו הנדמית כ„דברי שקר" קשורה עם „אמתת המצאו".

ו. ענין זה – שגם השקר דעולם הזה משתלשל מ„אמתת המצאו" – בא לידי ביטוי (בעיקר) בעבודת התשובה: עיקר ה„שקר" דעולם הזה הוא בג' קליפות הטמאות, שחיותן האלקית – ה„אמת" שבהם – היא בתכלית ההעלם והסתר, ולכן אי אפשר לבררן²⁹.

נמצא ח"ו. ע"ד מרז"ל (יל"ש נחמי' רמו תתרא. וראה יומא סט, ב) „הן הן גבורותיו". וראה לקו"ש ח"ו ע' 126 הערה 35.

27) ראה המשך תרס"ו ע' שמג. ע' תלא-ב. סד"ה יחינו תרצ"ד (תשי"א). ועוד.

28) ראה לקו"ש ח"כ ע' 334-5 והערה 100 שם.

29) תניא פ"ז. ובכ"מ.

מצוי ראשון" – שלכאורה תיבת „שם" מיותרת (ראה מפרשי הרמב"ם שם) – מרמז, ש„מצוי ראשון" נמצא גם בבחי' „שם" המורה על „מקום ומשכן הקליפות" (לקו"ת ראה לב, רע"ג).

הם דברי שקר", וכפי שמסביר שם, אשר „עולם בחסד שאינו של אמת יבנה", ד„אמת אמר אל יבא שכולו מלא שקרים":

וי"ל שאין פירוש הדבר, כפי הנראה בהשקפה ראשונה, ש„חסד אמר יבא" מציאות שיסודה שקר – דאדרבה: „כל הנמצאים (היינו נבראים כפי שנמצאים למטה) .. לא נמצאו אלא מאמתת המצאו"²⁵;

אלא הביאור בזה הוא: מה ש„אמת אמר אל יבא" הרי זה רק מצד מדת האמת, האמת דאלקות שמצד סדר השתלשלות, שיש בה מדה, מדידה והגבלה. אמת זו מגעת רק עד למקום שבו ניכרת היותה (הוי"ו) אמת; וכיון שעולם הזה הוא עלמא דשיקרא, שבו אין ניכרת „אמת ה", אזי „אמת אמר אל יבא".

אבל האמת דעצמותו ית' אין לה כל הגבלה. האמת אינה מוגבלת בכך שאמיתו ית' מוכרחת להיות ניכרת. לפי שגם במקום של העלם והסתר, עד להסתר שנדמה כשקר (ומצד סדר השתלשלות יש מקום למציאותו רק מצד מדת החסד) – הנה באמיתיות ובפנימיות, כל הווייתו ומציאותו – „לא נמצאו אלא מ"אמתת המצאו"²⁶,

25) לשון הרמב"ם ריש הלכות יסודי התורה. 26) עפ"ז יש לפרש (בפנימיות הענינים) המשך דברי הרמב"ם שם (בהלכה שלאח"ז), ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי כו"מ – שמרמז בזה, שמצד „אמתת המצאו" הוא נמצא גם במקום ההסתר** שאפשר לעלות על הדעת שהוא אינו

(* ראה ביאור (באופן אחר) – הדן על הרמב"ם (קה"ת תשמ"ה) ס"ח-ט.

** וי"ל, שבלשונו (הלכה א') „לידע שיש שם

אחר לידי תשובה, משיג גם הוא עילוי זה³⁴ (הואיל והוא ה"ה הגורם לעשיית התשובה של הזולת³⁵).

אלא שעיקר הגילוי דמעלת התשובה הוא סמוך להסתלקותו דוקא³⁶, כאשר מצטרפים ונכללים יחד „כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו”³⁷. ובפרט, שלהיותו עומד אז בתנועה של תשובה – והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה – ביתר שאת ויתר עז, אזי מתגלה בתנועת התשובה של הצדיק, (ובפרט במי) שעסק בעשיית בעלי תשובה, גם העילוי שבעבודת התשובה שעל זדונות.

ועד”ז בעניננו: ידוע³⁸ מה שאמר רבינו הזקן לאדמו”ר האמצעי, שחידושו שלו (לגבי המגיד) הוא במה שמסר עצמו לעשיית בעלי תשובה (וכפי שמאריך כ”ק מו”ח אדמו”ר בשיחתו³⁹).

כהעילוי דעבודת התשובה שעל זדונות (ראה שעה”ת לאדמו”ר האמצעי ח”ב חינוך פמ”ח. לקו”ש ח”ח ע’ 124-5).

34 ראה גם לקו”ש ח”י ע’ 164, 166.

35 ע”ד (ולא ממש) תורת הבעש”ט (הוספות לכתר שם טוב ספ”ג) בפי”ש, שנים אוחזין בטלית”.

36 עייג”כ תורת חיים ס”פ תולדות (כא, ד. וראה לקו”ת שמ”ע צב, ב) – בנוגע למשה רבינו ולהעיר מהמבואר שם (וראה שם לפני”ז ספ”ט. פ”כ) דענין התשובה שמתהר גם לטומאה גמורה דעוונות גמורים שאין להם תיקון ע”פ חכמה דתורה (שהרע עצמו נהפך לטוב) נעשה ע”י התשובה דצ”ג דוקא – לאתבא צדיקייא בתיובתא.

37 אגה”ק סי’ ז”ך וביאורו. וראה שם סי’ כח. סידור דש, סע”ב ואילך.

38 תורת שלום ע’ 86.

39 הובא בשיחת י”ט סכלו תרצ”ב – לקו”ד ח”ד תשנה, סע”א ואילך.

אמנם התשובה פועלת אשר זדונות נעשו לו כזכיות³⁰ – האדם מגלה את ניצוצות הקדושה שישנם בדברים שהם היפך רצון העליון לגמרי (תכלית השקר), ועי”ז הם נעשים „זכיות”; וזה נפעל ע”י התשובה שמגעת בעצמותו ית’, ומצד עצמותו ית’ מורגשת אמיתת המציאות של כל נמצא (וגם הזדונות ככלל), ולכן גם הניצוצות שבזדונות מתעלים לקדושה³¹.

[ועד”ז בבקל תשובה עצמו: אע”פ שבגילוי ה’ נפרד מאלקות (ע”י חטאיו), הנה גם בשעת החטא נשאר הקשר העצמי שלו לאלקות, שבא לידי גילוי בשובו לקב”ה לאחר היותו נפרד].

ומהאי טעמא, הנה גם העילוי הנ”ל שביש הנברא, העילוי דגשמיות עולם הזה (כביאור רבינו הזקן באגרת איהו וחייהי חז) מורגש (בעיקר) בבקל תשובה³².

ז. ועפ”ז יובן הקשר וההשייכות דאגרת איהו וחייהי חז ורשימת „נפש השפלה” לזמן הסתלקות רבינו הזקן:

העילוי המתגלה בעבודת התשובה (על זדונות) אינו קיים (בעיקר) בצדיק מצד עצמו³³; אבל עי”ז שמביא אדם

30 יומא פו, ב. וראה בארוכה לקו”ש ח”ז ע’ 120 ואילך (וש”מ). ובכ”מ.

31 ראה לקו”ש שנסמן בהערה 26. ובארוכה לקמן ע’ 412 ואילך, וש”מ.

32 להעיר מד”ה ולקחתם לכם תרס”א שהביטול דאין עוד שבנבראים שלמטה דוקא (שכל מציאותם הוא בחי’ העצמות דא”ס) הוא בחי’ שם ב”ן – והרי שם ב”ן הו”ע עבודת התשובה, כמבואר בד”ה תקעו (תרס”א) שם.

33 כי אף שגם בצדיקים ישנה עבודת התשובה דהרוח תשוב אל האלקים גו’ (ראה לקו”ת ש”ש סו, ג. ר”פ האינו. ובכ”מ) – אי”ז

הזה הוא „גני” של הקב"ה⁴¹ (לפי ש„עיקר שכינה בתחתונים היתה”⁴¹) – אשר „גן” הוא מקום (שאינו רק „דירה” לענינים המוכרחים, אלא זהו מקום) של תענוג;

והסיבה לזה היא, לפי ש„נתאווה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים”: ה„נתאווה” והתענוג דהעצמות הוא דוקא בתחתונים, בעבודה בעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה הימנו, ושם גופא – המעשה הוא העיקר; שירד האדם אל העולם, ושם, בשטות דלעומת-זה, יפעל (ע"י העבודה דשטות דקדושה, למעלה מטעם ודעת) שמשקר העולם יוקמו קרשים למשכן (הפיכת ה„שקר” ל„קרש”⁴²), משכן ודירה לו ית'.

(משיחות ש"פ שמונת תשל"ג, תשל"ו)

ולכן, דוקא סמוך להסתלקותו, כשנתוסף אצלו הגילוי דכל מעשיו כו' ובאופן דתשובה, הנה תוכן תורתו הוא גילוי מעלת הגשמיות, ושיש לעסוק ב„גמ"ח גשמיים” – כי עי"ז דוקא תופסים „מהותו ועצמותו של המאציל”.

ח. כ"ד טבת לעולם חל בשבוע של שבת⁴⁰ מברכים החודש שבט או תיכף במוצאי שבת קודש זה – כקביעות שנה זו. ובחודש זה, ביום העשירי בו, חל יום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר.

ואנו רואים שגם בדברי התורה שנתן הוא ליום הסתלקותו – מאמר ד"ה באתי לגני – מודגש התוכן הנ"ל:

פתיחת המאמר היא בזה שהעולם

(40) ד, „יאכל בשבת” הוא מזה „שטרח בע"ש” (ע"ז ג, א), דהכוונה בזה היא (גם) מתחיל מ„יום ראשון בשבת” (ראה רמב"ן יתרו כ, ח).

(41) שהש"ר רפ"ה, וש"נ.

(42) כמבואר בארוכה בהמשך דבאתי לגני ה'תש"י (פ"ו ואילך).

